FOCUS THEMA

Jaarlijks duizenden vrachtwagens grond illegaal gedumpt.

Volgens officiële cijfers wordt in Vlaanderen jaarlijks meer dan anderhalf miljoen ton grond 'verzet': uitgegraven en ergens anders uitgestrooid. Dit cijfer is slechts het topje van de ijsberg: grond wordt massaal illegaal gedumpt. Zo komt grond van bouwwerven terecht in kikkerpoelen en beekvalleien. Resultaat: de belastingbetaler betaalt het gelag en de buurtbewoner staat het water tot de lippen. De overheid grijpt niet in. (Gastartikel Esmeralda Borgo i.s.m. Apache)

"Het was een druilerige zaterdagmorgen einde 2015. In de verte zag ik een bulldozer heen en weer rijden." Eddy Vanhee spreekt ons in zijn appartement in Diksmuide. Vanop de vijfde verdieping heeft hij een prachtig uitzicht op de pittoreske poldergraslanden van 't Beerstblote, een natuurgebied tussen Diksmuide en Beerst. Toen Vanhee ging kijken, stelde hij tot zijn ontzetting vast dat een boer een poldergrasland aan het ophogen was. "Ik vroeg hem of hij daar een vergunning voor had. Dat was niet het geval. Ik ben nog klacht gaan indienen bij de gemeente, maar tevergeefs. In een mum van tijd werd heel dat weiland met poel en laantjes incluis gedempt."

Bovenop de anderhalf miljoen ton legaal grondverzet, worden ieder jaar nog duizenden vrachtwagens grond illegaal gedumpt

Vanhee is lang niet de enige die plots bulldozers en vrachtwagens tonnen grond zag vervoeren. Ieder jaar wordt in Vlaanderen meer dan anderhalf miljoen ton grond uitgegraven en verplaatst. Vlaanderen is een "specialist in grondverzet", zoals de Vlaamse Confederatie Bouw trots vermeldt op haar website.

Een lijvig corpus aan wetgeving bepaalt hoe dit moet verlopen, maar in de praktijk neemt lang niet iedereen het nauw met de procedures. Bovenop de anderhalf miljoen ton legaal grondverzet, worden ieder jaar nog duizenden vrachtwagens grond illegaal gedumpt. "Het is moeilijk om de precieze omvang van het probleem te kennen, maar we stellen vast dat er zeer regelmatig grootschalige ophogingen gebeuren. Dat leidt dan tot beboetingsprocedures en herstelvorderingen", legt milieuadvocaat Peter De Smedt uit. "Daarnaast is er weinig zicht op de kleinere ophogingen, die door de mazen van het net glippen".

"Met de voeten in het water"

Bruno Durnez van Harelbeke is de wanhoop nabij. Zijn woning bevindt zich in laaggelegen gebied dat bij hevige regenval te maken heeft met wateroverlast. Tot voor kort ving een klein bos naast zijn woning het overtollige water op. Na een jarenlange procedureslag verkreeg de landbouwer-eigenaar van dat bosje, het landbouwbedrijf Vanhaecke-Vandeputte, een vergunning om het te kappen en de grond op te hogen.

Durnez: "Wij hebben de tegenslag dat we op het laagste punt zitten: bij hevige regenval kan de afwatering het niet meer slikken en is buffering nodig. Dit bosje liep dan onder en hield zo het meeste water vast. Nu de bomen gekapt en de grond opgehoogd is, staan we hier straks met de voeten in het water."

De inwoners van het dorpje Gelinden in Limburg ruimden vorige week nog het puin. In de zomer van 2018 sloeg de eigenaar van een privaat perceel daar de handen in elkaar met een aannemer die zijn grondoverschotten kwijtwilde. Het overstromingsgevoelige perceel lag plots anderhalve meter hoger. Gevolg: modderstromen in het dorp.

"Als je gaat ophogen in watergevoelige gebieden, krijg je uiteraard meer risico op overstromingen", verklaart Patrick Meire, hoogleraar biologie verbonden aan de Universiteit Antwerpen. "Als je bijvoorbeeld grasland met komberging ophoogt, zorgt dat voor problemen bij extreme regenval."

Vooral de demping van poelen staat gelijk aan het levend begraven van kikkers, padden en salamanders, vaak wettelijk beschermde soorten. Wateroverlast kost geld. Niet alleen omwille van de schade, maar ook door preventiemaatregelen. "Wanneer natuurlijke bergingsfuncties

verdwijnen, moet de samenleving investeren in extra pompstations, de uitdieping van rivieren en bufferbekkens", legt Meire uit. Alleen al de Provincie West-Vlaanderen investeerde sinds 2012 een kleine zeven miljoen euro aan de aanleg van bufferbekkens. Eén van die projecten bevindt zich in Oostrozebeke, waar een ander stuk grond van het landbouwbedrijf Vanhaecke-Vandeputte werd onteigend om er een bufferbekken van 13.000 kubieke meter aan te leggen. Kostprijs voor de provincie: een half miljoen euro.

Dode kikkers, verdwenen poelen

Ook zeldzame amfibieën zijn de klos. "Illegaal grondverzet is een bedreiging voor de biodiversiteit", vertelt Raymond Six van Natuurpunt. Vooral de demping van poelen staat gelijk aan het levend begraven van kikkers, padden en salamanders, vaak wettelijk beschermde soorten. "Het is een oud zeer", betreurt Six. Al in 2006 bracht hij in een grootschalig onderzoek de achteruitgang van amfibiesoorten in verband met het dempen van poelen, vaak zonder vergunning.

Sindsdien is de situatie niet verbeterd. Uit het antwoord op een parlementaire vraag gesteld op 26 november 2018 bleek dat het Agentschap voor Natuur en Bos sinds het begin van de tellingen, halfweg 2015, slechts één advies over het dempen van een poel verleende. Omdat er geen aparte registratie is, weet de overheid niet hoeveel poelen er echt verdwenen. Maar de situatie lijkt niet rooskleurig. Een vergelijking van landschapskaarten beschikbaar op Geopunt Vlaanderen leert ons dat er alleen al in de gemeente Langemark-Poelkapelle in West-Vlaanderen 16 poelen verdwenen in de laatste 10 jaar, vooral op weilanden die ondertussen een akker zijn geworden.

Wie bouwgrond verkoopt, krijgt een betere prijs dan voor waterzieke landbouwgrond. En dat brengt sommigen op ideeën.

Op 15 januari 2019 verklaarde ex-minister Joke Schauvliege (CD&V) nochtans in de Commissie voor Leefmilieu dat het gebrek aan registratie geen probleem is: "Omdat waardevolle poelen gekend zijn, gaat een demping van een poel niet onopgemerkt voorbij. Alerte burgers vinden de weg naar de natuurinspectie. Uit de cijfers van de natuurinspectie blijkt dat er de afgelopen drie jaar dertien overtredingen waren." Schauvliege benadrukt dat ze via verschillende subsidieprojecten "tientallen, zo niet honderden poelen" heeft laten aanleggen. Waardeloos volgens amfibieënexpert Six: "Als nu een poel gegraven wordt, is dit met de bedoeling om een flinke watervoorraad te hebben in droge periodes. Deze grote putten zijn vaak niet interessant voor amfibieën wegens de veel te steile wanden."

Geen vergunning? Geen probleem!

"Zelfs wanneer de ophoging eerst illegaal gebeurt, krijgt de grondeigenaar nadien toch nog een regularisatie", klaagt Gust Feyen van de Limburgse Milieukoepel. "Dat was bijvoorbeeld het geval in Leopoldsburg, waar boeren in de beekvallei van de Grote Beek een grasland van twee hectares illegaal hebben opgehoogd en omgevormd tot een akker. Nadien heeft de eigenaar voor die percelen een verkavelingsvergunning aangevraagd en gekregen. Erg lucratief. Wie bouwgrond verkoopt, krijgt een betere prijs dan voor waterzieke landbouwgrond. En dat brengt sommigen op ideeën."

Het is een veel voorkomende klacht: vergunningen worden bijna altijd verleend, al gaat er soms een jarenlange procedureslag aan vooraf. Het moerassig bos naast het huis van Durnez werd legaal gekapt. De gemeente Harelbeke weigerde de vergunning nochtans tot driemaal toe, omdat "de ondergrond van het bosje moerassig is en een reliëfwijziging op de aanpalende percelen een nieuwe waterhuishoudingsproblematiek zal doen ontstaan." Toch verleende de provincie West-Vlaanderen in beroep het intensieve landbouwbedrijf Vanhaecke-Vandeputte recent de toestemming om de grond onder het bosje te "nivelleren" om aan akkerbouw te doen.

© Natuurpunt Midden West-Vlaanderen

Een win-win voor boeren en aannemers

“Wij zijn jarenlang bezig geweest om het plat te krijgen”, zegt boerin Katrien Vandeputte zichtbaar geïrriteerd. “Die grond was nat en schaduwrijk. Daar kan je geen knolselder op telen. Hoe langer we met onze grote tractoren rechtdoor kunnen rijden, hoe meer arbeid we besparen.”

In plaats van te onderzoeken welk type landbouw mogelijk is, passen boeren de omgeving aan

Maar zijn alle gronden wel geschikt voor knolselder? Hoogleraar biologie Patrick Meire vindt van niet. “De vrije teeltkeuze is een probleem. Landbouwers mogen overal telen wat ze willen, zelfs in vochtige gronden. In plaats van te onderzoeken welk type landbouw mogelijk is, passen boeren de omgeving aan.”

Volgens Marc Dillen van de Vlaamse Confederatie Bouw is er een tekort aan berging voor grondoverschotten in Vlaanderen. “Er zijn te weinig grote infrastructuurwerken, zoals wegenwerken, waarbij grondoverschotten nodig zijn”, verklaart hij. “Momenteel houden vraag en aanbod elkaar absoluut niet in evenwicht.”

In deze context is het niet onlogisch dat aannemers zelf op zoek gaan naar plaatsen waar ze hun grond permanent mogen achterlaten. Vooral in agrarische gebieden slaan boeren en aannemers regelmatig de handen in elkaar: de ene wil aan intensievere landbouw doen, de andere is op zoek naar goedkope berging van grondoverschotten.

“Eens geploegd, altijd geploegd”

Samen met de milieu-organisatie SOS Kustpolders diende Eddy Vanhee klacht in, met gevolg. “In 2017 eiste de Natuurinspectie dat het gebied in zijn oorspronkelijke staat hersteld moest worden, waarna de eigenaar naar de Raad van State trok.” Vandaag is er nog steeds niets afgegraven in ’t Beerstblote. Voor Vanhee maakt het allemaal niet zoveel meer uit. “Herstel is onmogelijk”, reageert hij verslagen. “Nu is dat weiland zo glad als een biljarttafel. Je kan er nooit meer een poldergrasland van maken. Eens geploegd, altijd geploegd.”

Bruno Durnez dient zelfs geen klacht in. Waarom niet? Hij lacht groen om de vraag. “Ik heb maar één buur en dat is een grote boer. Moet ik dan elke dag ruzie maken?”

Tekst : Esmeralda Borgo

Dit artikel verscheen op 25 juni 2019 op www.apache.be en werd met toestemming van auteur en Apache overgenomen.

Op de foto : Met het grondverzet van de uitbreiding van het bedrijf Sadef in Hooglede wou men weides in de Huwijnbeekvallei ophogen. De werken werden stilgelegd. Nu, 13 jaar later, liggen de hopen er nog steeds.